

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์

Wellness Tourism Activities Development of Ban Sawai So, Buri Ram Province

ฐิติพัทธ์ ธนรัชต์ดำรงกุล¹ และ คมสิทธิ์ เกียนวัฒนา²

Thitiphat Thanarajthamrongkul¹ and Komsit Kieanwatana²

คณะวัฒนธรรมสิ่งแวดล้อมและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Faculty of Environmental Culture and Ecotourism, Srinakharinwirot University

Email: ¹thitiphat.thk@swu.ac.th

Received January 18, 2023; **Revised** April 4, 2023; **Accepted** April 30, 2023

Abstract

The objectives of this research were: 1) to study the potential and management of Ban Sawai So community-based wellness tourism; 2) to study the motivation of tourists toward Ban Sawai So community-based wellness tourism activities; and 3) to develop wellness tourism activities in Ban Sawai So Community. Mixed Methods Research was used by defining the research methodology in 3 phases: 1) a study of basic data to design community-based wellness tourism activities; 2) designing community-based wellness tourism activities; and 3) an experiment and assessment of community-based wellness tourism activities. The study was conducted on stakeholders in the development of wellness tourism activities by the Ban Sawai So community and tourists. The researchers used focus groups, questionnaires, and lessons learned to analyze activity development. The results showed that Ban Sawai So community had natural and cultural resources that could be further developed into wellness tourism activities, and Ban Sawai Sor Organic Rice Group plays a major role in the development of these activities. Motivation of tourists towards organizing wellness tourism activities by the Ban Sawai So community, it was found that the overall motivation was at a high level ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.491). From the results of experimental and evaluation activities, it was found that all activities had higher than expected outcomes with statistical significance at the 0.05 level and the overall satisfaction at the highest level ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.388).

Keywords: Community-based Wellness Tourism; Development of Tourism Activities; Ban Sawai So Community

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อศึกษาศักยภาพและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ 2) เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ และ 3) เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน โดยกำหนดขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยทั้งหมด 3 ระยะ ได้แก่ 1) การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน 2) การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน และ 3) การทดลองและประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน โดยทำการศึกษาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอและนักท่องเที่ยว ผู้วิจัยใช้การประชุมกลุ่มย่อย แบบสอบถาม และการถอดบทเรียน เพื่อวิเคราะห์การพัฒนากิจกรรม ผลการวิจัย พบว่า ชุมชนบ้านสวายสอมีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่สามารถนำมาต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพได้ โดยมีกลุ่มวิสาหกิจข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอ เป็นผู้มีบทบาทหลักในการพัฒนากิจกรรม ด้านแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ พบว่า มีแรงจูงใจโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = 0.491) โดยผลการทดลองและประเมินกิจกรรม พบว่า ทุกกิจกรรมมีผลลัพธ์ด้านสิ่งที่ได้รับอยู่ในระดับสูง กว่าความคาดหวัง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และมีความพึงพอใจในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.388)

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน; การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว; ชุมชนบ้านสวายสอ

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวมีบทบาทสำคัญต่อการฟื้นฟูเศรษฐกิจภายหลังการทุเลาลงของสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) โดยรัฐบาลในหลายประเทศทั่วโลกให้ความสนใจในรูปแบบการท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ เนื่องจากแนวโน้มการเติบโตอย่างทวีคูณในอนาคตของตลาดการท่องเที่ยวโลก (Future Market Insights, 2021) ข้อมูลจากสถาบันด้านสุขภาพสากล (Global Wellness Institute: GWI) ระบุว่า การท่องเที่ยวในความสนใจพิเศษ รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ (Health Tourism) โดยเฉพาะการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Tourism) จะได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยวจำนวนมากและมีบทบาทสำคัญต่อการฟื้นตัวของอุตสาหกรรมท่องเที่ยวในหลายประเทศทั่วโลก สืบเนื่องจากพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนแปลงไปโดยมุ่งเน้นการให้ความสำคัญในการดูแลสุขภาพมากขึ้น เกิดการตระหนักถึงประโยชน์จากการเดินทางท่องเที่ยวที่มีผลต่อสุขภาพกายและจิต (Global Wellness Institute, 2020)

ประเทศไทยเล็งเห็นถึงความสำคัญและโอกาสในการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพตามแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวโลกเพื่อฟื้นฟูเศรษฐกิจอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทย โดยรัฐบาลไทยได้กำหนดแนวนโยบายในการผลักดันรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ และกำหนดให้ปี พ.ศ. 2566 เป็นปีที่มุ่งเน้นการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ

ทั้งการท่องเที่ยวเชิงการแพทย์และการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยมอบหมายให้การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย ดำเนินการจัดสร้างกลยุทธ์เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวเชิงสุขภาพ ซึ่งเป็นกลุ่มนักท่องเที่ยวคุณภาพที่สามารถสร้าง รายได้มูลค่าสูงให้กับประเทศไทย (Royal Thai Government, 2021) ทั้งนี้ การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของประเทศไทยมีศักยภาพเป็นอันดับต้นๆ ในระดับภูมิภาคและระดับโลก จากจุดแข็งในรากฐานด้านความอุดมสมบูรณ์ของ ทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และความสามารถของบุคลากรสายสุขภาพในประเทศ นำไปสู่ความเป็นไปได้ในการ เป็นศูนย์กลางของการส่งเสริมสุขภาพ (Wellness Hub) ในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางสุขภาพนานาชาติ (Medical Hub) พ.ศ. 2560-2569 โดยกระทรวงสาธารณสุขได้ดำเนินงาน ตามแผนยุทธศาสตร์ดังกล่าว มุ่งเน้นการสนับสนุนชุมชนผ่านการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพที่นำ ภูมิปัญญาท้องถิ่นและสมุนไพรไทยมาประยุกต์ใช้ (Department of Health Service Support, Ministry of Public Health, 2021) นอกจากนี้ การส่งเสริมรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพด้วยการนำจุดแข็งในทรัพยากรต่างๆ มาพัฒนา และปรับให้สอดคล้องกับสถานการณ์และแนวโน้มในอนาคต เป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันและเพิ่มโอกาส ในการเป็น Wellness Hub ซึ่งสอดคล้องกับแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561-2580) ในยุทธศาสตร์ชาติด้านการ สร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยมีแนวคิดในการพัฒนาระดับศักยภาพของประเทศบนพื้นฐาน 3 ด้าน คือ ต่อยอดอดีต ปรับปัจจุบัน และสร้างคุณค่าใหม่ในอนาคต (Office of the National Economic and Social Development Council, 2018)

จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นเมืองรองศักยภาพ (Brand New) ที่มีความสำคัญในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Tourism Authority of Thailand, 2009) โดยยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ (พ.ศ. 2561-2565) มุ่งเน้นภาคการท่องเที่ยวเป็นหลัก มีเป้าหมายในการเป็นศูนย์กลางการท่องเที่ยวอารยธรรมขอมและกีฬามาตรฐานโลก เศรษฐกิจ มั่นคง สังคมเข้มแข็ง โดยมีแนวทางในการส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน เชื่อมโยงเส้นทางการท่องเที่ยว พัฒนา คุณภาพผลิตภัณฑ์ชุมชนให้ได้รับการรับรองคุณภาพและมาตรฐาน เพื่อกระจายรายได้สู่ชุมชน นอกจากนี้ จังหวัด บุรีรัมย์ได้เพิ่มเติมการให้ความสำคัญด้านสุขภาพ ภายหลังจากเกิดเหตุการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัส โควิด 2019 (COVID-19) Buri Ram Provincial Office (2020) จากข้อมูลดังกล่าว ผู้วิจัยได้เล็งเห็นถึงโอกาสในการ พัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ซึ่งสอดคล้องตามยุทธศาสตร์ของการพัฒนาจังหวัด บุรีรัมย์ ที่มุ่งเน้นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว ส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชน และให้ความสำคัญด้านสุขภาพ โดย ชุมชนที่มีโอกาสและเหมาะสมในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพให้เกิดขึ้นได้ คือ ชุมชนบ้าน สวายสอ ตำบลสะแกโพรง อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ เนื่องจากชุมชนมีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงนิเวศ ซึ่งมีทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ คือ ข้าวสารหรือข้าวอินทรีย์นกกะเรียน ที่ปลูกด้วยรูปแบบอินทรีย์ ซึ่งได้รับการรับรองรางวัลชนะเลิศจากการประกวด และนกกะเรียนพันธุ์ไทยที่พบได้ในชุมชน เป็นตัวบ่งชี้ความอุดม สมบูรณ์และการปลูกข้าวด้วยรูปแบบอินทรีย์อย่างแท้จริง อีกทั้งยังเป็นสัญลักษณ์ของการมีสุขภาพที่แข็งแรง อายุ ยืนยาว นอกจากนี้ยังมีทรัพยากรด้านวัฒนธรรมของชุมชนที่สามารถพัฒนาให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ สอดคล้องกับการส่งเสริมสุขภาพได้อีกด้วย เช่น ภูมิปัญญาการทำอาหารสมุนไพรพื้นถิ่น ภูมิปัญญาการทำผ้าไหมลี้ ธรรมชาติ และภูมิปัญญาการทอผ้าก๊วย เป็นต้น (Siamrath, 2019)

จากแนวโน้มของตลาดการท่องเที่ยวโลกและกลยุทธ์การผลักดันการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ประกอบ กับยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์ (พ.ศ. 2561-2565) รวมถึงศักยภาพและทรัพยากรของชุมชนบ้านสวายสอ ทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงโอกาสและความเป็นไปได้ในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน

โดยสามารถพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ จากการตั้งจุดเด่นด้านทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน รวมถึงบูรณาการรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงนิเวศ พัฒนาให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับรูปแบบการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม โดยชุมชนมีกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอที่เป็นเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็ง อีกทั้งชุมชนยังได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน ทำให้ชุมชนบ้านสวายสอเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพให้เกิดขึ้นได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ
2. เพื่อศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ
3. เพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเรื่อง การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อศึกษาองค์ประกอบการท่องเที่ยว และการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวและนันทนาการ โดยทำการศึกษาจากผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอและนักท่องเที่ยว ณ ชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์ ระหว่างวันที่ 25 พฤษภาคม พ.ศ. 2565 ถึง 25 ธันวาคม พ.ศ. 2565 รวมระยะเวลาทั้งสิ้น 7 เดือน

ทบทวนวรรณกรรม

แนวคิดการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน

จากการทบทวนวรรณกรรม การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดจากการผนวกแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพและการท่องเที่ยวโดยชุมชนรวมกัน มีรายละเอียดดังนี้

การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่บูรณาการร่วมกับการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ เพื่อส่งเสริมสุขภาพ โดยมุ่งเน้นการเดินทางท่องเที่ยวไปยังแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติและวัฒนธรรมเพื่อพักผ่อนและปรับสมดุลของสุขภาพกายและสุขภาพจิต โดยนักท่องเที่ยวมีการเรียนรู้และแสวงหาบริการหรือกิจกรรมเพื่อดูแลสุขภาพแบบองค์รวมทั้ง 6 มิติ ประกอบด้วย 1) มิติด้านร่างกาย 2) มิติด้านจิตใจ 3) มิติด้านอารมณ์ 4) มิติด้านจิตวิญญาณ 5) มิติด้านสังคม และ 6) มิติด้านสิ่งแวดล้อม (Global Wellness Institute, 2020)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน คือ รูปแบบการท่องเที่ยวที่เกิดจากการสร้างความร่วมมือของคนในชุมชนในการมีส่วนร่วมออกแบบ พัฒนา บริหารจัดการ และรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวของชุมชน โดยนำทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนมาสร้างเป็นอัตลักษณ์ในการท่องเที่ยวของชุมชน (Tourism Authority of Thailand, 2021) โดยการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องคำนึงถึงการพัฒนอย่างยั่งยืนด้านธุรกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของชุมชน ซึ่งสามารถกำหนดองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวออกเป็น 4 ด้าน คือ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้ (Suansri, 2003)

สามารถสรุปได้ว่า การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่มีการเดินทางไปยังชุมชนเพื่อพักผ่อนหย่อนใจ โดยมีการทำกิจกรรมทางการท่องเที่ยวเพื่อส่งเสริมสุขภาพแบบองค์รวม ซึ่งกิจกรรมนั้นพัฒนาจากทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชน โดยมีคนในชุมชนเป็นผู้นำในการดำเนินกิจกรรม โดยนักท่องเที่ยวจะได้รับประโยชน์ในการดูแลสุขภาพและนำความรู้ที่ได้รับไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตให้มีคุณภาพ

แนวคิดองค์ประกอบในการจัดการท่องเที่ยว

การพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวให้มีคุณภาพ ควรคำนึงถึงศักยภาพในองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว 5 องค์ประกอบหลัก (Dickman, 1996) ได้แก่

1. สิ่งดึงดูดใจ (Attraction) คือ องค์ประกอบที่สามารถสร้างแรงดึงดูดใจของนักท่องเที่ยวในการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยว โดยสามารถแบ่งออกเป็นหลายประเภท เช่น สิ่งดึงดูดใจทางธรรมชาติ สิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรม และสิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น เป็นต้น โดยในแหล่งท่องเที่ยวสามารถมีสิ่งดึงดูดใจได้มากกว่า 1 ประเภท
2. กิจกรรมทางการท่องเที่ยว (Activities) คือ องค์ประกอบที่ช่วยสร้างประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวและความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว โดยการจัดกิจกรรมที่หลากหลายจะช่วยส่งเสริมให้แหล่งท่องเที่ยวมีความน่าสนใจมากขึ้นและสามารถตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยว
3. ความสะดวกในการเข้าถึง (Accessibility) คือ องค์ประกอบด้านการคมนาคมขนส่งนักท่องเที่ยวเพื่อเดินทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวและการเดินทางภายในแหล่งท่องเที่ยว รวมถึงการเข้าถึงการให้ข้อมูลของแหล่งท่องเที่ยว
4. สิ่งอำนวยความสะดวก (Amenities) คือ องค์ประกอบด้านโครงสร้างและสาธารณูปโภคพื้นฐานที่แหล่งท่องเที่ยวจัดให้บริการเพื่ออำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว
5. ที่พัก (Accommodation) คือ องค์ประกอบด้านที่พักแรมสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว โดยต้องคำนึงถึงความปลอดภัยของรูปแบบห้องพัก จำนวนห้องพักที่เพียงพอ ราคาที่เหมาะสม และคุณภาพในการให้บริการ

แนวคิดแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ

ผู้วิจัยทำการศึกษาแนวคิดแรงจูงใจของ Jittangwattana (2005), Gee, Makens and Choy (1997), and Deesilatham (2018) โดยได้นำทั้งสามแนวคิดมาวิเคราะห์เพื่อใช้ในการศึกษาแรงจูงใจในการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ สามารถจำแนกแรงจูงใจออกได้เป็น 9 ด้าน ดังนี้

1. แรงจูงใจด้านการเรียนรู้วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ (Wellness Cultural Motivation) หมายถึง การได้เรียนรู้วัฒนธรรมและสัมผัสประสบการณ์วิถีชีวิตความเป็นอยู่ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพของคนในท้องถิ่น
2. แรงจูงใจด้านการดูแลสุขภาพร่างกายและรูปลักษณ์ (Physical Health & Appearance Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการฟื้นฟูสมรรถภาพทางกาย บำรุงสุขภาพ และควบคุมน้ำหนัก
3. แรงจูงใจด้านการผ่อนคลายและหลบหลีกวิถีชีวิตที่จำเจ (Escape & Relaxation Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ช่วยปรับสมดุลทางจิตใจ ช่วยให้อ่อนคลาย ลดระดับความเครียด ปลดปล่อยความกังวลต่างๆ หลีกหนีจากความวุ่นวายในชีวิตประจำวันและความเร่งรีบของวิถีชีวิตในเมือง
4. แรงจูงใจด้านการสร้างความเข้าใจที่อยู่เหนือสามัญสำนึก (Transcendence Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ใช้เวลาในการสร้างความเข้าใจในสาเหตุของความสุขและความทุกข์ของชีวิตที่ผ่านมา ได้ใช้เวลาคิดไตร่ตรองถึงสิ่งที่สำคัญในชีวิต

5. แรงจูงใจด้านการปรนเปรอตนเอง (Self-indulgence Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ใช้ความคิดของตนเองในการสร้างสรรค์ผลงานและสามารถเก็บผลงานนั้นไว้เป็นของตนเองได้ การได้ทำสิ่งต่างๆ ตามที่ตนเองปรารถนา ได้ตอบสนองความต้องการของตนเอง

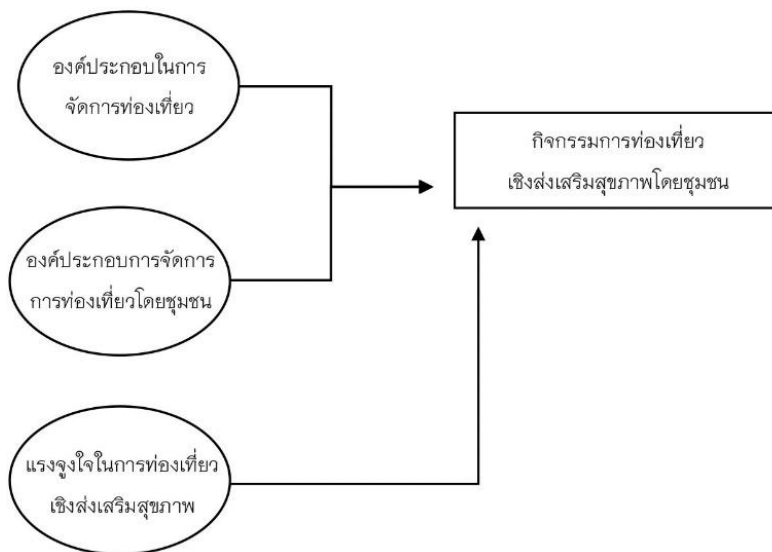
6. แรงจูงใจด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแปลกใหม่ (Important to others and Novelty Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้ใช้เวลาอยู่กับผู้อื่น ไม่ว่าจะเป็นคนในครอบครัว ญาติ คนรัก เพื่อน หรือคนที่ไม่เคยรู้จักมาก่อน การได้เรียนรู้สิ่งที่ไม่เคยรู้มาก่อน การได้ทดลองทำกิจกรรมที่ไม่เคยทำมาก่อน และการได้สัมผัสประสบการณ์ที่แปลกใหม่

7. แรงจูงใจด้านการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้ง (Re-establish Self-esteem Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้คุณค่าในตนเอง ยอมรับและรักในสิ่งที่ตนเองเป็น ภูมิใจในตนเอง ช่วยสร้างความมั่นใจในตนเองให้มากขึ้น รวมถึงการได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ได้ช่วยเหลือและสร้างประโยชน์ให้แก่สังคม

8. แรงจูงใจด้านการยกระดับสถานภาพและสร้างชื่อเสียง (Prestige and Status Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ส่งเสริมให้เกิดภาพลักษณ์ของการเป็นผู้รักและดูแลสุขภาพ นำมาซึ่งการได้รับคำชื่นชม ความเคารพ และการนับถือ จากบุคคลรอบตัว อีกทั้งการได้เข้าร่วมกิจกรรมยังช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตให้สูงขึ้นด้วย

9. แรงจูงใจด้านการปฏิบัติตามค่านิยมของสังคม (Social Values Motivation) หมายถึง การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่กำลังเป็นกระแสและได้รับความนิยมของคนในสังคม การได้เข้าร่วมกิจกรรมที่ช่วยส่งเสริมการดูแลสุขภาพ ซึ่งส่งผลต่อการรู้สึกได้เป็นส่วนหนึ่งของกลุ่มสังคมผู้รักสุขภาพ

จากการทบทวนวรรณกรรมสรุปได้ว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนเป็นการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว โดยเป็นสิ่งที่มอบประสบการณ์และความประทับใจแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงเป็นสิ่งที่สร้างแรงดึงดูดให้นักท่องเที่ยวเกิดความต้องการในการเดินทางมาท่องเที่ยว ณ ชุมชน โดยที่กิจกรรมการท่องเที่ยวที่พัฒนาขึ้นต้องช่วยส่งเสริมการเรียนรู้และการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยวในการดำเนินกิจกรรม ทั้งนี้ในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวต้องคำนึงถึงศักยภาพขององค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 A's ได้แก่ ศักยภาพด้านสิ่งดึงดูดใจ ศักยภาพด้านกิจกรรมการท่องเที่ยว ศักยภาพด้านความสะดวกในการเข้าถึง ศักยภาพด้านสิ่งอำนวยความสะดวก และศักยภาพด้านที่พัก รวมถึงองค์ประกอบของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 ด้าน ได้แก่ 1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม 2) องค์กรชุมชน 3) การจัดการ และ 4) การเรียนรู้ ซึ่งกิจกรรมการท่องเที่ยวนั้นสามารถพัฒนาให้มีรูปแบบของกิจกรรมที่หลากหลายและแตกต่างกันเพื่อตอบสนองแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยผู้วิจัยได้บูรณาการแนวคิดและพัฒนาเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) ผู้วิจัยกำหนดขั้นตอนวิธีดำเนินการวิจัยทั้งหมด 3 ระยะ โดยกลุ่มตัวอย่างในการวิจัยทุกระยะได้รับการการชี้แจงการพิทักษ์สิทธิ์ตามจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จากผู้วิจัย โดยวิธีดำเนินการวิจัยมีรายละเอียดดังนี้

1. ระยะที่ 1 การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ในการวิจัยระยะที่ 1 ผู้วิจัยทำการศึกษาวิจัยรูปแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1.1) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวายสอ

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพชาวไทย อายุ 18 ปีขึ้นไป

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 12 ราย ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน 1 ราย ปราชญ์ชาวบ้าน 5 ราย และสมาชิกวิสาหกิจข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอ 6 ราย

การวิจัยเชิงปริมาณ เนื่องจากไม่ทราบจำนวนประชากรที่แน่นอน จึงคำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของ Cochran (1953) ได้จำนวนประชากร 139 ราย แต่เนื่องจากผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบโควตาตามพื้นที่จำนวน 4 พื้นที่ จึงกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างที่ 140 ราย

1.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีข้อคำถามในประเด็นศักยภาพองค์ประกอบของการท่องเที่ยวของชุมชน และการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวายสอ

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เรื่อง แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 แรงจูงใจที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ และส่วนที่ 3 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพในบริบทพื้นที่วิจัย ทั้งนี้ ผู้วิจัยมีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 ท่าน พิจารณาคำความตรงของแบบสอบถามด้วยวิธีตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยวิธีหาความสัมพันธ์ระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ (IOC, Index of Item-Objective Congruence) และนำค่าดัชนีที่คำนวณได้มาเทียบเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป เพราะถือว่าค่าที่ได้เพียงพอและเป็นที่ยอมรับทางสถิติ (Rovinelli & Hambleton, 1977) โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่า IOC เท่ากับ 0.64

2. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha coefficient) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป เพราะถือว่าค่าที่ได้เพียงพอและเป็นที่ยอมรับทางสถิติ (Nunnally & Bernstein, 1994) โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค เท่ากับ 0.918 หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงด้านสำนวนภาษาให้ชัดเจน ตลอดจนรูปแบบการจัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อให้เหมาะสมก่อนนำแบบสอบถามนี้ไปใช้ในการวิจัยต่อไป

1.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวโดนชุมชนบ้านสวายสอ จำนวน 12 ราย ในวันที่ 14 มิถุนายน พ.ศ. 2565

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพชาวไทย อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 140 ราย จาก 4 พื้นที่ ที่มีรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ตามที่ Tourism Authority of Thailand (2009) ได้ระบุถึงรูปแบบการจัดการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพของประเทศไทย โดยพื้นที่นั้นมีความสอดคล้องกับทรัพยากรและรูปแบบการท่องเที่ยวของชุมชนบ้านสวายสอ ได้แก่ 1) บ้านเล่าเรื่อง เมืองสมุนไพรปราจีนบุรี จำนวน 35 ราย สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบอาหารสมุนไพร 2) หมู่บ้านท่องเที่ยวสมุนไพรดงบัง จำนวน 35 ราย สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบสมุนไพรชนบท 3) ชุมชนท่องเที่ยวล่องเรือคลองมหาสวัสดิ์ จำนวน 35 ราย สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบเกษตรธรรมชาติ และ 4) อุทยานแห่งชาติแก่งกระจาน จำนวน 35 ราย สอดคล้องกับการจัดการท่องเที่ยวรูปแบบแหล่งธรรมชาติ โดยเก็บข้อมูลตั้งแต่วันที่ 1 มิถุนายน – กรกฎาคม พ.ศ. 2565

1.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูลตามข้อความในการประชุมกลุ่มย่อย จากนั้นทำการวิเคราะห์และจับใจความสำคัญเพื่อสร้างข้อสรุปตามหมวดหมู่ของข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยลักษณะประชากรศาสตร์ใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาร้อยละ (Percentage) ส่วนข้อมูลแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพใช้การวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

2. ระยะที่ 2 การออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน

ผู้วิจัยนำผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยระยะ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับหลักการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) เพื่อให้ได้มาซึ่งแนวทางในการออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านสวายสอ โดยผู้วิจัยทำการออกแบบกิจกรรมด้วยตัวผู้วิจัยในข้างต้น แล้วจึงนำผลการออกแบบกิจกรรมเข้าสู่วิธีดำเนินการวิจัยในระยะ 2 เพื่อให้ชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจพิจารณาความเห็นชอบในการพัฒนากิจกรรมและออกแบบรูปแบบของกิจกรรมเพิ่มเติม โดยมีวิธีการดำเนินการวิจัยเชิงคุณภาพ ดังนี้

2.1) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวโดนชุมชนบ้านสวายสอ นักวิชาการและหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มตัวอย่าง ใช้การคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) จำนวน 17 ราย ประกอบด้วย

กลุ่มตัวอย่างเดิมจากการวิจัยเชิงคุณภาพใน ระยะที่ 1 ผู้นำชุมชน 1 ราย ประชาชนชาวบ้าน 5 ราย และสมาชิกวิสาหกิจข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอ 6 ราย

นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวชุมชน 1 ราย นักวิชาการด้านกิจกรรมนันทนาการ 1 ราย บุคลากรจากการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย สำนักงานบุรีรัมย์ 1 ราย บุคลากรจากสภาอุตสาหกรรมท่องเที่ยวจังหวัดบุรีรัมย์ 1 ราย และ บุคลากรจากสำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดบุรีรัมย์ 1 ราย

2.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การประชุมกลุ่มย่อย (Focus Group) โดยมีข้อมูลกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยชุมชนที่ผู้วิจัยได้ออกแบบให้กลุ่มตัวอย่างร่วมพิจารณาความเห็นชอบในการพัฒนากิจกรรม โดยมีรูปแบบคำถามแบบปลายเปิด (Open-Ended Questions) เพื่อเปิดโอกาสให้ผู้ตอบมีอิสระในการให้ข้อมูล

2.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบบันทึกการประชุมกลุ่มย่อยกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวโดนชุมชนบ้านสวายสอ นักวิชาการ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ จำนวน 17 ราย ในวันที่ 24 สิงหาคม พ.ศ. 2565

2.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล จำแนกตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอที่ผู้วิจัยออกแบบ จากนั้นจึงวิเคราะห์ความเห็นชอบในการจัดกิจกรรมและใจความสำคัญเพื่อสร้างข้อสรุปตามหมวดหมู่ของข้อมูลที่ได้ทำการจัดไว้ เมื่อได้ข้อสรุปจากการวิเคราะห์ข้อมูล จะได้ผลลัพธ์เป็นร่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ซึ่งผู้วิจัยจะนำร่างดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการฝึกปฏิบัติการร่วมกับชุมชน เพื่อพัฒนาและฝึกฝนทักษะในการจัดดำเนินกิจกรรม รวมถึงเตรียมความพร้อมในการจัดดำเนินการทดลองกิจกรรมที่ได้พัฒนาขึ้นเพื่อประเมินผลกิจกรรมในการวิจัยระยะต่อไป

3. ระยะที่ 3 การทดลองและประเมินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน

ในการวิจัยระยะที่ 3 ผู้วิจัยทำการจัดโปรแกรมการท่องเที่ยวรูปแบบ 2 วัน 1 คืน ในวันที่ 24 – 25 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ณ ชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อทดลองและประเมินผลการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยว

เชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ โดยมีรูปแบบการศึกษาวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Methods Research) มีรายละเอียด ดังนี้

3.1) กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ นักท่องเที่ยวชาวไทย นักวิชาการ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวโดนชุมชนบ้านสวายสอ นักท่องเที่ยวชาวไทย นักวิชาการ และหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์

กลุ่มตัวอย่าง

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งเป็นนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง 30 ราย ตามเกณฑ์ขนาดของกลุ่มตัวอย่างขั้นต่ำ ที่สามารถทำการวิเคราะห์และยอมรับได้ทางสถิติ (Gosset, 1908) ผู้วิจัยใช้การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างนักท่องเที่ยวชาวไทยด้วยวิธีการอาสาสมัคร (Voluntary Selection) โดยเฉลี่ยเพศและอายุจำนวน 25 ราย และคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ได้แก่ นักวิชาการด้านการท่องเที่ยวชุมชน 1 ราย นักวิชาการด้านกิจกรรมนันทนาการ 1 ราย นักพัฒนาการท่องเที่ยว 1 ราย และบุคลากรหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ 2 ราย

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างที่ 42 ราย โดยคัดเลือกแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่มีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวโดนชุมชนบ้านสวายสอจำนวน 12 ราย ซึ่งเป็นกลุ่มตัวอย่างเดียวกันกับการวิจัยเชิงคุณภาพ ในระยะที่ 1 และกลุ่มตัวอย่างจากการวิจัยเชิงปริมาณ ในระยะที่ 3 จำนวน 30 ราย

3.2) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) เรื่อง ความคาดหวังและสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์ ผู้วิจัยได้ทำการแบ่งแบบสอบถามออกเป็น 4 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ลักษณะประชากรศาสตร์ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนที่ 2 ความคาดหวังที่มีต่อกิจกรรมและสิ่งที่ได้รับจากกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ส่วนที่ 3 ความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ และส่วนที่ 4 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ทั้งนี้ผู้วิจัยมีการสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อสร้างแบบสอบถาม และนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นให้ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องจำนวน 5 ท่าน พิจารณาค่าความตรงของแบบสอบถามด้วยวิธีตรวจสอบความตรงเชิงเนื้อหา ด้วยวิธีหาความสัมพันธ์ระหว่างรายการกับวัตถุประสงค์ (IOC, Index of Item-Objective Congruence) และนำค่าดัชนีที่คำนวณได้มาเทียบเกณฑ์ที่ผู้วิจัยได้กำหนดไว้ตั้งแต่ 0.5 ขึ้นไป เพราะถือว่าค่าที่ได้เพียงพอและเป็นที่ยอมรับทางสถิติ (Rovinelli and Hambleton, 1977) โดยแบบสอบถามฉบับนี้มีค่า IOC เท่ากับ 0.85

2. นำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับนักท่องเที่ยวที่มีคุณสมบัติคล้ายกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน เพื่อตรวจสอบความเที่ยงของแบบสอบถาม ด้วยวิธีหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาค (Cronbach's alpha

coefficient) โดยผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาตั้งแต่ 0.7 ขึ้นไป เพราะถือว่าค่าที่ได้เพียงพอและเป็นที่ยอมรับทางสถิติ (Nunnally & Bernstein, 1994) โดยแบบสอบถามฉบับนี้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของครอนบาคเท่ากับ 0.984 หลังจากนั้นนำมาปรับปรุงด้านสำนวนภาษาให้ชัดเจน ตลอดจนรูปแบบการจัดพิมพ์แบบสอบถามเพื่อให้เหมาะสม ก่อนนำแบบสอบถามนี้ไปใช้ในการวิจัยต่อไป

การวิจัยเชิงคุณภาพ ได้แก่ การถอดบทเรียน (Lessons learned) ระหว่างนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองกับชุมชน โดยใช้เครื่องมือแบบวิพากษ์ผลการวิจัยที่มีลักษณะสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้างมีลักษณะเป็นความคิดเห็นในประเด็นด้านการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ

3.3) การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามกับนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลอง จำนวน 30 ราย ในวันที่ 24 – 25 ธันวาคม พ.ศ. 2565

การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการถอดบทเรียนระหว่างนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองกับชุมชน จำนวน 42 ราย ในวันที่ 25 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ซึ่งเป็นวันสุดท้ายหลังเสร็จสิ้นการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์

3.4) การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) โดยลักษณะประชากรศาสตร์ใช้การวิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ (Frequency) และหาค่าร้อยละ (Percentage) ความคาดหวังที่มีต่อกิจกรรม สิ่งที่ได้รับจากกิจกรรม และความพึงพอใจที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยชุมชนบ้านสวายสอ ใช้การวิเคราะห์ด้วยการหาค่าเฉลี่ยเลขคณิต ($\bar{X}$) และการหาค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) โดยข้อมูลความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับ ผู้วิจัยใช้สถิติทดสอบความสัมพันธ์ของสองตัวแปร โดยใช้สถิติทดสอบสมมติฐาน ใช้สถิติเชิงอนุมาน Paired Sample T-Test โดยกำหนดค่าความสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ระดับความเชื่อมั่นที่ 95%

การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยทำการจัดหมวดหมู่ข้อมูล จำแนกตามกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ที่จัดดำเนินกิจกรรม จากนั้นทำการวิเคราะห์และจับใจความสำคัญเพื่อสร้างข้อสรุปตามหมวดหมู่ของข้อมูล

ผลการวิจัย

การศึกษาศักยภาพในการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ สามารถแบ่งตามองค์ประกอบการท่องเที่ยว 5 องค์ประกอบ ดังนี้

1. สิ่งดึงดูดในภายในชุมชนบ้านสวายสอ ประกอบด้วย 1.1) สิ่งดึงดูดใจทางธรรมชาติ ได้แก่ ข้าวอินทรีย์พันธุ์สารัชหรือข้าวอินทรีย์นกกะเรียน นกกะเรียนพันธุ์ไทย และพืชผักสมุนไพร 1.2) สิ่งดึงดูดใจทางวัฒนธรรม ได้แก่ วิถีชีวิตการทำเกษตรอินทรีย์ การอยู่อาศัยร่วมกันของกลุ่มคนไทยเชื้อสายเขมรและกลุ่มคนไทยเชื้อสายลาว ศิลปะการแสดงรำพื้นถิ่น วัฒนธรรมการแต่งกายด้วยผ้าก๊วย และภูมิปัญญาการทำอาหารพื้นถิ่น และ 1.3) สิ่งดึงดูดใจที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ ศูนย์เรียนรู้ข้าวอินทรีย์ แปลงนาอินทรีย์สาธิต โคมปลูกผักอินทรีย์ วัดบ้านสวายสอ และอ่างเก็บน้ำห้วยจระเข้มาก

2. กิจกรรมการท่องเที่ยวภายในชุมชนบ้านสวายสอ มีการจัดดำเนินกิจกรรมโดยแบ่งเป็นฐานกิจกรรม ดังนี้
1) ฐานกลุ่มวิสาหกิจชุมชนข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอ มีกิจกรรมสาธิตการปลูกข้าวอินทรีย์ สอนกีดครองข้าว และการ

นำเข้ามาแปรรูป 2) ฐานอาหารและเครื่องดื่ม มีกิจกรรมสอนทำขนมดินและเครื่องดื่มสมุนไพร 3) ฐานทอผ้าก๊วย มีกิจกรรมสาธิตการทอผ้าก๊วย การแปรรูปผ้าก๊วยเป็นผลิตภัณฑ์ต่างๆ และการปักผ้าด้วยลายนกกระเรียนพันธุ์ไทย และ 4) ฐานย้อมผ้าธรรมชาติ มีกิจกรรมสาธิตการสกัดสีย้อมผ้าจากเปลือกไม้ ใบมะม่วง และเปลือกมังคุด

3. ความสะดวกในการเข้าถึงชุมชนบ้านสวายสอ สามารถเดินทางเข้าถึงชุมชนด้วยยานพาหนะประเภทรถยนต์ โดยจากตัวเมืองบุรีรัมย์ใช้เส้นทางถนนหมายเลข 218 ระยะทางประมาณ 17 กิโลเมตร ซึ่งเป็นถนนลาดยางที่มีมาตรฐาน การเดินทางท่องเที่ยวภายในชุมชนสามารถใช้รถยนต์ส่วนบุคคล หรือรถซาเล้ง และรถลากของชาวบ้าน โดยมีชาวบ้านเป็นผู้นำอำนวยความสะดวกในการนำเที่ยวเส้นทางภายในชุมชน ทั้งนี้ ชุมชนมีจุดให้บริการลานจอดรถบริเวณศาลากลางของชุมชนและบริเวณศูนย์เรียนรู้ชาวอินทรี

4. สิ่งอำนวยความสะดวกภายในชุมชนบ้านสวายสอ มีศูนย์เรียนรู้ชาวอินทรีเป็นศูนย์กลางในการรองรับและอำนวยความสะดวกนักท่องเที่ยว โดยยังเป็นที่ทำการของผู้ใหญ่บ้านด้วย ภายในชุมชนมีระบบสาธารณูปโภคที่ครบครันทั้งระบบไฟฟ้า ระบบประปา และระบบโทรศัพท์และอินเทอร์เน็ต สำหรับพื้นที่ในการจัดกิจกรรมสามารถใช้พื้นที่ฐานการเรียนรู้ต่างๆ ที่กระจายตัวตั้งอยู่ภายในชุมชน ในด้านการรักษาความปลอดภัยภายในชุมชน มีการแบ่งหน้าที่ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวอินทรีบ้านสวายสอ โดยจัดตั้งฝ่ายรักษาความปลอดภัย และมีอาสาสมัครป้องกันภัยฝ่ายพลเรือน (อปพร.) ด้านบ้านสื่อความหมายภายในชุมชน มีการจัดทำป้ายบอกทางภายในเส้นทางท่องเที่ยวของชุมชนเพื่อเชื่อมโยงฐานการเรียนรู้ต่างๆ รวมถึงมีการจัดทำป้ายให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวในแต่ละฐานการเรียนรู้

5. ที่พักภายในชุมชนบ้านสวายสอ มีการให้บริการที่พักรูปแบบโฮมสเตย์ จำนวน 8 หลัง สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้หลังละประมาณ 8 – 10 คน โดยบ้านพักจะกระจายกันไปในพื้นที่ของชาวบ้านที่เปิดให้บริการโฮมสเตย์ มีการให้บริการอาหารเช้าและเครื่องดื่ม ในบางหลังมีเครื่องปรับอากาศและเครื่องทำน้ำอุ่น นอกจากนี้ยังมีรีสอร์ทต่างๆ ที่เปิดให้บริการภายในพื้นที่ชุมชน

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ สามารถแบ่งตามองค์ประกอบการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน 4 องค์ประกอบ ดังนี้

1. ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมสุขภาพ ด้านทรัพยากรธรรมชาติชุมชนบ้านสวายสอ มีการทำเกษตรอินทรีย์ โดยมีพันธุ์ข้าวสาร หรือข้าวนกกระเรียน ที่อุดมไปด้วยสารอาหารที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพ ปลอดภัยสารพิษ และมีผักอินทรีย์ ผลไม้อินทรีย์ สมุนไพรอินทรีย์ โดยสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ นอกจากนี้ยังมีนกกระเรียนพันธุ์ไทย ซึ่งเคยสูญพันธุ์ไปจากธรรมชาติแต่ได้กลับมาพบเจอในชุมชนบ้านสวายสออีกครั้ง โดยชาวบ้านมีความเชื่อว่าหากได้พบเจอจะนำมาซึ่งโชคลาภ ซึ่งในความเชื่อของชาวจีนและญี่ปุ่นเชื่อว่าหากพบเจอจะนำมาซึ่งการมีสุขภาพที่แข็งแรงไร้โรคภัยไข้เจ็บ และเป็นสัญลักษณ์ของการมีชีวิตยืนยาว ด้านทรัพยากรวัฒนธรรมชุมชนบ้านสวายสอมีภูมิปัญญาการทำอาหารพื้นถิ่นที่ใช้วัตถุดิบปลอดสารพิษภายในชุมชนมาประกอบอาหาร มีภูมิปัญญาการทอผ้าก๊วย และภูมิปัญญาการย้อมผ้าสีธรรมชาติ ซึ่งสามารถนำมาสร้างสรรค์พัฒนาให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพได้

2. องค์การชุมชนที่สามารถร่วมพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ ได้แก่ กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวอินทรีบ้านสวายสอ โดยปัจจุบันมีสมาชิก 37 ราย ภายในกลุ่มมีการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบตามความถนัดเฉพาะด้านของแต่ละบุคคลในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน

3. การจัดการภายในชุมชนเพื่อพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ มีศูนย์กลางในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนอยู่ที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวอินทรีบ้านสวายสอ โดยมีที่ทำการอยู่ที่ศูนย์เรียนรู้ชาวอินทรี ภายในกลุ่มสามารถบริหารบุคคลโดยแบ่งหน้าที่ในการรับผิดชอบตามความถนัดและความชำนาญ เพื่อร่วมพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ

4. การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ภายในชุมชนเพื่อเตรียมพร้อมในการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ สมาชิกในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนชาวอินทรีบ้านสวายสอมีความตื่นตัวและพร้อมที่จะเรียนรู้ข้อมูลใหม่ๆ โดยสามารถจัดประชุมกลุ่มตั้งแต่เริ่มกระบวนการกำหนดแนวทางและขั้นตอนในการพัฒนากิจกรรมต่างๆ ไปจนถึงการติดตามผลการพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

การศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยชุมชนบ้านสวายสอ ผลการวิจัยพบว่า นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ในบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษามีอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาารายด้าน พบว่า นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจต่อการจัดกิจกรรมแตกต่างกัน โดยมีแรงจูงใจที่อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ แรงจูงใจด้านการปรนเปรอตนเอง ($\bar{X} = 4.29$, S.D. = 0.591) และแรงจูงใจด้านการผ่อนคลายและหลบหนีวิถีชีวิตที่จำเจ ($\bar{X} = 4.21$, S.D. = 0.631) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ในบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษามีอยู่ในระดับมาก ชุมชนบ้านสวายสอ (n=140)

ด้านที่	แรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ในบริบทพื้นที่ที่ทำการศึกษามีอยู่ในระดับมาก ชุมชนบ้านสวายสอ	ระดับแรงจูงใจ		
		$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1	แรงจูงใจด้านการปรนเปรอตนเอง	4.29	.591	มากที่สุด
2	แรงจูงใจด้านการผ่อนคลายและหลบหนีวิถีชีวิตที่จำเจ	4.21	.631	มากที่สุด
3	แรงจูงใจด้านการมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นและสิ่งแปลกใหม่	4.14	.673	มาก
4	แรงจูงใจด้านการสร้างการเห็นคุณค่าในตนเองอีกครั้ง	4.10	.650	มาก
5	แรงจูงใจด้านการยกระดับสถานภาพและสร้างชื่อเสียง	4.09	.719	มาก
6	แรงจูงใจด้านการปฏิบัติตามค่านิยมของสังคม	3.94	.770	มาก
7	แรงจูงใจด้านการดูแลสุขภาพร่างกายและรูปลักษณ์	3.93	.780	มาก
8	แรงจูงใจด้านการสร้างความเข้าใจที่อยู่เหนือสามัญสำนึก	3.92	.717	มาก
9	แรงจูงใจด้านการเรียนรู้วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการดูแลสุขภาพ	3.80	.783	มาก
เฉลี่ยรวม		4.05	.491	มาก

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ผู้วิจัยนำข้อมูลผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาวิจัยในระยะที่ 1 มาวิเคราะห์และสังเคราะห์ร่วมกับหลักการออกแบบกิจกรรมนันทนาการ เพื่อออกแบบเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนที่มีความสอดคล้องกับทรัพยากรของชุมชนและแรงจูงใจของนักท่องเที่ยว จากนั้นผู้วิจัยนำกิจกรรมที่ออกแบบเข้าสู่การวิจัยในระยะที่ 2 เพื่อให้ชุมชนร่วมตัดสินใจพิจารณาความเห็นชอบในการพัฒนากิจกรรมและออกแบบรูปแบบของกิจกรรมเพิ่มเติม ผลจากการประชุมกลุ่มย่อย พบว่า ชุมชนเห็นชอบในการพัฒนากิจกรรม 7 กิจกรรม ได้แก่ 1) กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ 2) กิจกรรมทำอาหารพื้นถิ่นเพื่อสุขภาพ

3) กิจกรรม DIY กระเป๋าผ่านกระเรียนนำโชค 4) กิจกรรมทำชาใบข้าวเพื่อสุขภาพและทองม้วนแบ่งข้าว 5) กิจกรรมนั่งสมาธิ Detox ลมหายใจ 6) กิจกรรมฝึกโยคะนกระเรียนพันธุ์ไทย และ 7) กิจกรรมทำตุ๊กตาบริหารกล้ามเนื้อฝ่ามือ เมื่อได้ข้อสรุปเป็นร่างกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอที่จะดำเนินการพัฒนา 7 กิจกรรมแล้ว ผู้วิจัยจึงเริ่มการฝึกปฏิบัติการร่วมกับชุมชนเป็นระยะเวลา 4 เดือน ตั้งแต่เดือนสิงหาคม – เดือนธันวาคม พ.ศ. 2565 และได้จัดโปรแกรมการท่องเที่ยวเพื่อทดลองและประเมินผลการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอกับกลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครนักท่องเที่ยว จำนวน 30 คน ในวันที่ 24 – 25 ธันวาคม พ.ศ. 2565 ทั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคาดหวังและสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ

ผู้วิจัยทดสอบการเปรียบเทียบความแตกต่างของความคาดหวังและสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ โดยใช้สถิติเชิงอนุมาน Paired Sample T-Test โดยกำหนดค่าความสำคัญทางสถิติที่ 0.05 ระดับความเชื่อมั่นที่ 95% รายละเอียดดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลเปรียบเทียบความแตกต่างของความคาดหวังและสิ่งที่นักท่องเที่ยวได้รับจากการทดลองดำเนินกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ (n=30)

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยชุมชนบ้านสวายสอ		$\bar{x}$	S.D.	ระดับ	t	p
1. กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ	ความคาดหวัง	3.67	.914	มาก	-5.565	.000*
	สิ่งที่ได้รับ	4.58	.510	มากที่สุด		
2. กิจกรรมทำอาหารพื้นถิ่นเพื่อสุขภาพ	ความคาดหวัง	3.66	.918	มาก	-3.322	.002*
	สิ่งที่ได้รับ	4.30	.671	มากที่สุด		
3. กิจกรรม DIY กระเป๋าผ่านกระเรียนนำโชค	ความคาดหวัง	3.45	1.011	มาก	-6.430	.000*
	สิ่งที่ได้รับ	4.70	.502	มากที่สุด		
4. กิจกรรมทำชาใบข้าวเพื่อสุขภาพและทองม้วนแบ่งข้าว	ความคาดหวัง	3.50	.889	มาก	-5.047	.000*
	สิ่งที่ได้รับ	4.33	.598	มากที่สุด		
5. กิจกรรมนั่งสมาธิ Detox ลมหายใจ	ความคาดหวัง	3.38	1.021	ปานกลาง	-3.731	.001*
	สิ่งที่ได้รับ	4.07	.835	มาก		
6. กิจกรรมฝึกโยคะนกระเรียนพันธุ์ไทย	ความคาดหวัง	3.38	1.107	ปานกลาง	-6.671	.000*
	สิ่งที่ได้รับ	4.61	.631	มากที่สุด		
7. กิจกรรมทำตุ๊กตาบริหารกล้ามเนื้อฝ่ามือ	ความคาดหวัง	3.36	.998	ปานกลาง	-6.288	.000*
	สิ่งที่ได้รับ	4.50	.642	มากที่สุด		

* p < .05

จากตาราง 2 พบว่า กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครนักท่องเที่ยวมีความคาดหวังและสิ่งที่ได้รับจากการทดลองกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอในทุกกิจกรรมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยที่ระดับสิ่งที่ได้รับสูงกว่าความคาดหวังในทุกกิจกรรม

ตอนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจภาพรวมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความพึงพอใจภาพรวมของนักท่องเที่ยวที่มีต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ	ระดับความพึงพอใจ		
	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ
1. กิจกรรมฝึกโยคะนกระเรียนพันธุ์ไทย	4.73	.376	มากที่สุด
2. กิจกรรมบายศรีสู่ขวัญ ต้อนรับนักท่องเที่ยว	4.60	.362	มากที่สุด
3. กิจกรรม DIY กระเป๋าด้านกระเรียนนำโชค	4.58	.450	มากที่สุด
4. กิจกรรมทำตุ๊กตาบริหารกล้ามเนื้อฝ่ามือ	4.52	.481	มากที่สุด
5. กิจกรรมทำชาใบชาเพื่อสุขภาพและหอมมันแบ่งข้าว	4.49	.509	มากที่สุด
6. กิจกรรมทำอาหารพื้นถิ่นเพื่อสุขภาพ	4.43	.487	มากที่สุด
7. กิจกรรมนั่งสมาธิ Detox ลมหายใจ	4.22	.650	มากที่สุด
เฉลี่ยรวม	4.51	.388	มากที่สุด

จากตารางที่ 3 แสดงให้เห็นว่า กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจต่อการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ในภาพรวมอยู่ที่ระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$, S.D. = 0.388) เมื่อพิจารณารายกิจกรรม พบว่า กลุ่มตัวอย่างอาสาสมัครนักท่องเที่ยวมีความพึงพอใจอยู่ที่ระดับมากที่สุดในทุกกิจกรรม

ตอนที่ 3 ผลการถอดบทเรียนในการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ระหว่างนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองกับชุมชน

ผลการถอดบทเรียนระหว่างนักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองกับชุมชน พบว่า นักท่องเที่ยวกลุ่มทดลองมีข้อเสนอแนะให้ชุมชนพัฒนา 1) ด้านบุคลากรให้สามารถนำดำเนินกิจกรรมได้อย่างราบรื่นขึ้น ควรมีการกล่าวแนะนำกิจกรรมก่อนเริ่มดำเนินการและควรกล่าวสรุปหลังเสร็จสิ้นการดำเนินกิจกรรมในทุกกิจกรรม 2) ด้านรูปแบบวิธีการดำเนินกิจกรรม ควรเพิ่มระยะเวลาในการดำเนินกิจกรรม 3) ด้านวัสดุและวัตถุดิบหลักในกิจกรรม นักท่องเที่ยวชื่นชอบการนำทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่เป็นอัตลักษณ์ของชุมชนมาสร้างสรรค์เป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมทั้งสุขภาพกายและสุขภาพจิต 4) ด้านอุปกรณ์ในกิจกรรม ควรใช้อุปกรณ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อมและจัดเตรียมอุปกรณ์ให้เพียงพอแก่นักท่องเที่ยว และ 5) ด้านสภาพแวดล้อมในการจัดกิจกรรม มีความเหมาะสมแล้วในการเลือกพื้นที่การจัดกิจกรรมที่กระจายตามจุดต่างๆ ในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับรูปแบบของกิจกรรมในส่วนของชุมชน พบว่า การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพทั้ง 7 กิจกรรม มีประโยชน์ต่อชุมชน ช่วยสร้างงานสร้างอาชีพ เกิดการกระจายรายได้อย่างทั่วถึงกับชาวบ้าน สามารถนำทรัพยากรที่มีในชุมชนมาต่อยอดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพทั้งต่อชาวบ้านผู้นำดำเนินกิจกรรมและต่อนักท่องเที่ยวที่เข้าร่วม

โดยชุมชนจะพัฒนาและปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กิจกรรมมีคุณภาพมากขึ้นและสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวที่เดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชน

อภิปรายผล

ชุมชนบ้านสวายสอ มีสิ่งดึงดูดใจทางการท่องเที่ยวจากทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ที่สามารถนำมาพัฒนาให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพได้ รวมถึงชุมชนมีการจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและเชิงนิเวศ ซึ่งสามารถนำมาบูรณาการร่วมกับรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพได้ สอดคล้องกับ Watcharapreeda (2016) อธิบายว่า การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพโดยชุมชน ควรดำเนินการบนพื้นฐานทรัพยากรธรรมชาติที่นำไปสู่การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาพัฒนาเป็นผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและควรเชื่อมโยงการท่องเที่ยวรูปแบบต่างๆ ร่วมกับการจัดการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน เพื่อสร้างเอกลักษณ์ทางการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ ชุมชนมีศักยภาพในการรวมกลุ่มภายในชุมชน โดยมีโครงสร้างการบริหารจัดการการท่องเที่ยวภายในชุมชน และสามารถจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ภายในเพื่อพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน แต่ชุมชนยังขาดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ สอดคล้องกับ Soonthonsma and Thammachart (2016) อธิบายว่า การที่ชุมชนมีศักยภาพในการรวมกลุ่มเพื่อพัฒนาและมีความสามารถในการนำความรู้ความสามารถมาประยุกต์เพื่อเกิดเป็นการท่องเที่ยวนั้น ไม่เพียงพอต่อการพัฒนารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ แต่จำเป็นต้องพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพเพื่อให้สามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชน

การวิจัยนี้พบว่า นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจด้านการปรนเปรอตนเอง และด้านการผ่อนคลายและหลบหลีกวิถีชีวิตที่จำเจ อยู่ในระดับมากที่สุด เนื่องจากนักท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ มีจุดประสงค์เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ โดยแสวงหาบริการหรือกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการในการดูแลสุขภาพ สอดคล้องกับ Smith (2013) อธิบายว่า นักท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพมีพฤติกรรมการท่องเที่ยวที่แสวงหาบริการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมสุขภาพทางกายและจิตใจ โดยบริการหรือกิจกรรมเหล่านั้นมีส่วนช่วยในการปรนเปรอความต้องการและช่วยบำบัดสร้างความผ่อนคลายความเครียด อีกทั้งยังสอดคล้องกับ Árpási (2018) อธิบายว่า นักท่องเที่ยวมีแรงจูงใจสำหรับการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ 4 ด้านหลักๆ โดยเรียงจากผลการสำรวจมากไปน้อย คือ 1) ด้านการพักผ่อน 2) ด้านการปรนเปรอตนเอง 3) ด้านการดูแลสุขภาพ และ 4) ด้านการตอบสนองความต้องการส่วนบุคคล เนื่องจากรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพมุ่งเน้นการสร้างบรรยากาศในการพักผ่อนเป็นหลัก โดยนักท่องเที่ยวจะเลือกบริการหรือกิจกรรมที่มีประโยชน์ต่อการดูแลสุขภาพตามความต้องการส่วนบุคคลเพื่อปรนเปรอตนเอง

การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ พบว่า กิจกรรมทั้ง 7 กิจกรรมที่พัฒนาสามารถนำทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนมาต่อยอดให้เกิดเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับมิติดูแลสุขภาพแบบองค์รวมและแรงจูงใจทางการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยจากการทดลองกิจกรรม พบว่าทุกกิจกรรมมีผลลัพธ์ด้านสิ่งที่ได้รับอยู่ในระดับสูงกว่าความคาดหวัง และสามารถสร้างความพึงพอใจในระดับมากที่สุดในทุกกิจกรรม เนื่องจากชุมชนสามารถนำทรัพยากรที่สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน คือ ข้าวอินทรีย์พันธุ์สารัช

และนกระเรียนพันธุ์ไทย มาพัฒนาออกแบบให้เกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพที่สามารถย่อยเรียงเรื่องราววิถีชีวิตของชุมชนผ่านกิจกรรม สอดคล้องกับ Leksuma et al. (2019) อธิบายว่า แนวทางในการพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพสามารถทำได้ 3 รูปแบบ คือ 1) การเพิ่มกิจกรรม 2) การพัฒนากิจกรรมเดิมที่มีอยู่ และ 3) การประยุกต์ใช้ทรัพยากรท้องถิ่นเพื่อเพิ่มมูลค่า โดยการพัฒนากิจกรรมจะประสบความสำเร็จได้นั้น กิจกรรม ที่พัฒนาต้องสามารถสร้างภาพจำอันเป็นเอกลักษณ์ที่มีต่อชุมชนและสามารถสะท้อนเรื่องราวของพื้นที่ได้ นอกจากนี้ ชุมชนมีกลุ่มวิสาหกิจข้าวอินทรีย์บ้านสวายสอที่มีความเข้มแข็งสามัคคีกันในการร่วมพัฒนากิจกรรมอย่างต่อเนื่อง รวมถึงมีชาวบ้านที่มีมิตรไมตรีในการต้อนรับและดูแลนักท่องเที่ยว นำมาซึ่งประสิทธิภาพในการจัดกิจกรรม การท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนที่มีคุณภาพ สามารถสร้างความประทับใจที่มีต่อชุมชนและมอบ ประสบการณ์ทางการท่องเที่ยวแก่นักท่องเที่ยวอย่างมีคุณภาพ สอดคล้องกับ Goodwin and Santilli (2009) อธิบาย ว่า การที่ชุมชนมีการรวมกลุ่มองค์กรภายในที่มีบทบาทในการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยกลุ่มนั้นมีโครงสร้าง ภายในที่ชัดเจนและมีความเข้มแข็งสามัคคีกัน ส่งผลต่อการออกแบบ บริหารจัดการ และการดำเนินกิจกรรม การท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ ซึ่งการสร้างปฏิสัมพันธ์ร่วมกันระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวจะนำมาซึ่งความประทับใจของ นักท่องเที่ยวที่มีต่อชุมชนอีกด้วย

สรุปผล

การพัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนบ้านสวายสอ จังหวัดบุรีรัมย์ สามารถพัฒนา ได้ทั้งหมด 7 กิจกรรม โดยนำทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมของชุมชนมาต่อยอดเพิ่มมูลค่าเป็นกิจกรรมการ ท่องเที่ยวอันสอดคล้องกับหลักการส่งเสริมสุขภาพในมิติแบบองค์รวม ทั้งนี้ ชุมชนมีบทบาทในกระบวนการพัฒนา กิจกรรมตั้งแต่ขั้นตอนการค้นหายุทธศาสตร์การท่องเที่ยวที่สามารถปรับเข้ากับรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพ การร่วมพิจารณา เลือกรูปแบบกิจกรรมและออกแบบรูปแบบในการจัดดำเนินกิจกรรม การฝึกปฏิบัติการเพื่อพัฒนา กิจกรรม และการ จัดทดลองดำเนินกิจกรรม โดยผลจากการทดลองกิจกรรม พบว่า กิจกรรมทั้งหมดสามารถตอบสนองต่อความ คาดหวังของนักท่องเที่ยวโดยมีระดับค่าเฉลี่ยสิ่งที่ได้รับสูงกว่าความคาดหวัง และมีค่าเฉลี่ยความพึงพอใจในระดับ มากที่สุดในทุกกิจกรรม ซึ่งหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวในจังหวัดบุรีรัมย์ ได้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนชุมชนในการ พัฒนา กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ และนำผลลัพธ์การพัฒนา กิจกรรมมาส่งเสริมการท่องเที่ยวของ จังหวัดอันสอดคล้องกับแผนการพัฒนาจังหวัดบุรีรัมย์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

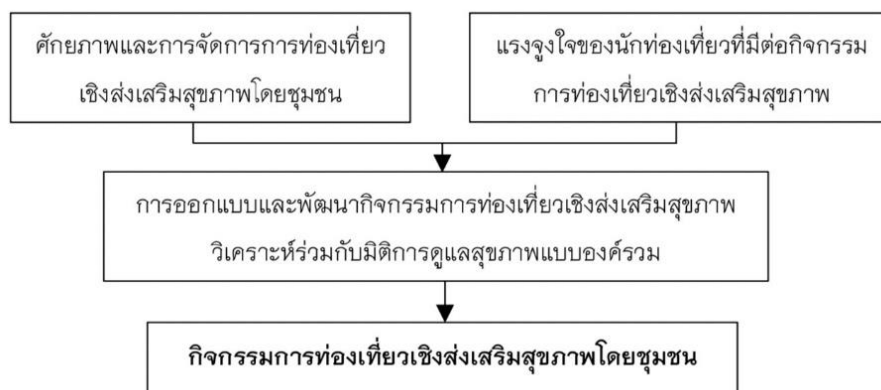
การนำผลการวิจัยไปใช้ ด้านชุมชน ควรค้นหายุทธศาสตร์ที่มีภายในท้องถิ่นที่สามารถนำมาต่อยอดเป็น ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่ช่วยส่งเสริมสุขภาพแก่นักท่องเที่ยวได้ โดยการออกแบบกิจกรรมควรนำข้อมูลด้าน แรงจูงใจในการท่องเที่ยวมาพิจารณาเพื่อให้กิจกรรมสามารถตอบสนองและสร้างแรงจูงใจต่อนักท่องเที่ยวในการ เดินทางมาท่องเที่ยวยังชุมชน ในกระบวนการพัฒนาต้องให้ความสำคัญกับกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนใน

การพัฒนากิจกรรมและต้องดำเนินการพัฒนาอย่างต่อเนื่องเพื่อให้กิจกรรมมีคุณภาพ โดยกิจกรรมทั้งหมดควรนำเสนอผ่านการประชาสัมพันธ์ให้นักท่องเที่ยวได้ทราบถึงข้อมูล ทั้งนี้ หน่วยงานด้านการท่องเที่ยว ควรมีส่วนร่วมในการสนับสนุนการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ผ่านการร่วมประชาสัมพันธ์เผยแพร่ข้อมูลการท่องเที่ยวและกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมถึงการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ๆ ในการส่งเสริมสุขภาพแก่ชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลให้ชุมชนสามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยในครั้งต่อไป

- 1) ควรศึกษาเจาะลึกคุณประโยชน์ที่มีต่อการส่งเสริมสุขภาพของทรัพยากรธรรมชาติในท้องถิ่นที่นำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมให้ชัดเจนยิ่งขึ้น
- 2) ควรศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์ แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวในจังหวัด ให้สามารถเชื่อมโยงรูปแบบการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพร่วมกับรูปแบบการท่องเที่ยวอื่นๆ ในจังหวัดบุรีรัมย์
- 3) ควรวัดประสิทธิผลของการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน โดยเว้นช่วงระยะเวลาหลังจากการวิจัยครั้งนี้ 6 – 12 เดือน ขึ้นไป

องค์ความรู้ใหม่

ภาพที่ 2 โมเดลขั้นตอนในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ

จากภาพที่ 2 การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชนควรดำเนินการศึกษาศักยภาพและการจัดการการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน ซึ่งถือเป็นทุนเดิมของชุมชน (Supply) ในการพัฒนา กิจกรรม และศึกษาแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวที่มีต่อกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพ โดยถือเป็นความต้องการของนักท่องเที่ยว (Demand) เพื่อนำข้อมูลมาเข้าสู่กระบวนการวิเคราะห์ออกแบบและพัฒนา กิจกรรม (Process) โดยนำหลักการดูแลสุขภาพแบบองค์รวม 6 มิติ มาวิเคราะห์ร่วมกับรูปแบบของกิจกรรมที่ออกแบบ เพื่อเกิดเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงส่งเสริมสุขภาพโดยชุมชน (Output) ที่สามารถดูแลสุขภาพแบบองค์รวมได้

References

- Árpási, Z. (2018). Wellness Tourism: What Motivates the Consumer. *Valahian Journal of Economic Studies*, 9(1), 87–92. https://www.researchgate.net/publication/329406664_Wellness_Tourism_What_Motivates_the_Consumer
- Buri Ram Provincial Office (2020). *Buriram Provincial Development Plan (2018–2022) revision 2020*. <http://www.buriram.go.th/publish/?p=154>
- Cochran, W. G. (1953). *Sampling Techniques*. John Wiley & Sons.
- Department of Health Service Support, Ministry of Public Health. (2021). *The Journey To Thailand Health Tourism EP.1*. http://mrd-hss.moph.go.th/mrd1_hss/wp-content/uploads/2021/09/The-Journey-To-Thailand-Health-Tourism-EP.1.pdf
- Dickman, S. (1996). *Tourism: An Introductory Text* (2nd ed.). Hodder Education.
- Future Market Insights. (2021). *Tourism Industry Revival on Cards as Special Interest Tourism Set to Rise at 22.4% CAGR: FMI*. <https://www.futuremarketinsights.com/press-release/special-interest-tourism-sector-overview-and-analysis>
- Gee, C., Makens, J., & Choy, D. (1997). *The Travel Industry*. Wiley.
- Global Wellness Institute. (2020). *2020 Compendium: Resetting the World with Wellness*. <https://globalwellnessinstitute.org/industry-research/resetting-the-world-with-wellness/>
- Goodwin, H., & Santilli, R. (2009). Community-Based Tourism: A success?. *ICRT Occasional Paper*, 11, 1–37.
- Gosset, W. S. (1908, March). The Probable Error of a Meann. *Biometrika*, 6(1), 1–25.
- He Mang., Liu Biqianng., & Li Yaoqi. (2021). Tourist Inspiration: How the Wellness Tourism Experience Inspires Tourist Engagement. *Journal of Hospitality & Tourism Research*, 1–21. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/10963480211026376>
- Jittangwattana, B. (2005). *Tourism Industry*. Press and Design.
- Leksuma, P., Dokchan, T., Udomsilp, M., Fakyen, A., & Chuamuangphan, N. (2019). The Guideline of Wellness Tourism Activities Development in Western Thailand. *Research and Development Journal Loei Rajabhat University*, 14(49), 20–30. <https://so05.tci-thaijo.org/index.php/researchjournal-lru/article/view/207005>
- Nunnally, J. C., & Bernstein, I. H. (1994). *Psychometric Theory*. McGraw–Hill.

- Office of the National Economic and Social Development Council. (2018). *The National Strategy (2018–2037)*. Office of the National Economic and Social Development Council.
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1976). *On the Use of Content Specialists in the Assessment of Criterion-Referenced Test Item Validity*. <https://eric.ed.gov/?id=ED121845>
- Royal Thai Government. (2021). *A Government Spokesman Said the Prime Minister Order to Push Tourism, Wellness Tourism and Medical Tourism to Support Tourism in the COVID-19 Era*. <https://www.thaigov.go.th/news/contents/details/48865%20thaihealth.or.th>
- Siamrath. (2019). *Experience the Rice Fields at “Ban Sawai Sor” and See “Thai cranes”*. <https://siamrath.co.th/n/59267>
- Smith, M. (2013). *Prevention is Better than Cure! the Relationship Between Wellness and Medical Approaches to Health*. <https://www.slideshare.net/CongresPreventieveWe/melani-smith-keynote-spreker-congres-preventieve-wellness>
- Soonthonsma, V., & Thammachart, P. (2016). Community-Based Healthy Tourism Patterns for Sustainable Development of Community-Based Enterprise Networking in Prachinburi Province. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 167–181. http://www.ar.or.th/ImageData/Magazine/10044/DL_10290.pdf
- Suansri, P. (2003). *Community Based Tourism Handbook*. Tourism for Life and Nature Project.
- Tourism Authority of Thailand. (2009). *Health Tourism*. Tourism Authority of Thailand.
- Tourism Authority of Thailand. (2021). *9 New Trends in the Future of Tourism*. https://api.tourismthailand.org/upload/live/content_article_file/20603-15378.pdf
- Watcharapreeda, P. (2016). Guidelines of Developing Health Tourism Management by Communities in Nakhon Phanom Province. In *The 13th National Academic Conference, Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus* (pp. 2453–2461). Nakhon Pathom: Educational Administration Division Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus.